

te beluisteren. In de prediking: naar het woord niet alleen voor het verstand, maar ook voor het hart en naar de onderscheiden psychologische behoeften. In de opvoeding: naar persoonlijkheids-paedagogie. In de studentenwereld: naar bezieling, ontgloeïing, ontvlaming van geestelijk leven. En is eenmaal de levensadem over de ziel gekomen: zielen zoeken zielen, en bij persoonlijk contact en vertrouwelijken omgang wordt, door gemeenschap, de drang naar zielsverheffing verhoogd.

Toch schuilt hier, hoe verblijdend zulk een verschijnsel op zichzelf zij, een niet licht te achten gevaar. En het gevaar ligt juist in de algemeenheid van het verschijnsel, en daarom in vervaging en vervluchting der ervaringen, die waarlijk de ziel verrijken, de persoonlijkheid sterken kunnen. Er mag niet in diepte verloren gaan wat er in breedte wordt gewonnen. Het zieldoordringend „e profundis” mag niet verworden tot een onzeker grijpen op de oppervlakte. De parel wordt gevonden op den bodem der zee. Er is geen aanraking der ziel aan het leven Gods zonder verzinken in de diepten van de waarheid Gods. De geestelijke modewoorden, die langzamerhand in zwang komen, doen het gevaar voor verflauwing duchten. Naar stemmingen, naar religieuze aandoeningen, naar een „aanvoelen”, een „Gottesleben”, gaat de vraag uit, doch allicht onbestemd, buiten de ware religie om, verwijderd van een krachtig leven nabij God. Het verlangen blijft zweven in de peripherie en van het centrum raakt men af.

Het is noodig deze verschijnselen te keuren met het oog op de algemeene geestesrichting en daartoe het tijdbeeld juist te kennen. Friedrich Paulsen geeft in zijn „Philosophia militans” aan een der opstellen den titel: „Die Entdeckung des Menschen im 19^{en} Jahrhundert.” En werkelijk, de wetenschap meent niet alleen den mensch ontdekt te hebben, maar den mensch in zijn hoogste levensopenbaring, als persoon-